

A néprajztudomány két jelentős jubileuma elé

Száz éve született Bálint Sándor (1904–1980) és 75 éve alakult meg a néprajz első egyetemi tanszéke Magyarországon (1929–)

Az előttünk álló 2004. pontosabban a 2004/2005-ös tanév fontos évfordulók éve mind Szegeden, mind az egész magyar tudomány életben. Mindkét évforduló egy tudományszakhoz, a néprajztudományhoz és annak egyetemi tanszékéhez, a Szegedi Tudományegyetem Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszékéhez kötődik. Az ember életében olyan ritka jubileumokról van szó, amelyeknek méltó megülvése illő és fontos nemcsak az érintett szaktudományok és egyetemi tanszékének, hanem az egész városnak, a tágabb régióknak, Csongrád megyének, az egész országnak, a keresztény egyházaknak, főleg a római katolikus egyháznak, a magyar tudós társadalomnak, s minden érintett intézménynek. A két évforduló pedig abban az értelemben is elválaszthatatlanul összekapcsolódik, hogy Bálint Sándor a néprajztudományt művelte, s az egyetem tanszékének oktatója, tanára volt.

Bálint Sándor, a néprajz professzora (1904–1980)

Bálint Sándor paraszti származású értelmiségi, aki egyetemi oktatóvá emelkedve sem felejtette el gyökereit. Egész életét Szegeden, szülővárosában élte le, s a szeretett város kutatásának szentelte munkássága nagy részét. Viszonzásképpen sem a szülőváros, sem az élete nem kényeztette el. Leginkább az fájta neki, hogy a második világháborút követő kommunista hatalomátvétel után teljes mellőzöttségben volt része. Élete vége felé már a Szegedről való elköltözésre is gondolt. Nem kapta meg a kellő elismerést, kollegiális segítségét, szaktudományától és egyetemi munkahelyétől sem. Keresztény emberszeretetét naivitásként kezelték. Megélhetési gondjai munkát gátló, embert és lelket próbáló terhek voltak, s mindez politikai, ideológiai elszigeteléssel is párosult. Hűsége hitéhez, politikai meggyőződéséhez, magyarságához és népéhez kirekesztette tette egy sötét politikai időszak kontraszelektált helyi és országos társadalmában. Barátai mellett besűgők hada vette körül.

1904. augusztus 1-én, Vasas Szent Péter napján született Szeged-Alsóvárosban, egyszerű paprikatermelő parasztcsaládban. Édesapja korai halála után édesanyja, Kónya Anna, egyedül nevelte és taníttatta fiát. Rokonságán keresztül belülről ismerte meg az alsóvárosi paraszti társadalmat és azt a hagyományos életmódot, amelynek később kutatója lett.

Az elemi és a polgári iskola elvégzése után a piarista atyáknál érettségizett. A piarista gyökök nagyon fontosak néprajzi érdeklődésének kialakulásában is. Dugonics András, Kálmány Lajos és Bálint Sándor szinte kézről kézbe adták egymásnak a paraszti kultúra kutatását. Bálint Sándor Szegeden végezte az egyetemet, amely a románok megszállta Kolozsvárról menekült s költözött a Tisza parti városba. Hallgathatta még az idős Hermann Antalnak, a néprajz első egyetemi magántanárának néprajzi előadásait is. 1929-ben nyílt meg a szegedi egyetemen az ország első néprajzi tanszéke, Solymossy Sándor vezetésével. Díjtalan gyakoronoka, majd tanársegéde Bálint Sándor volt. A kormányzat a professzoratást 1934-ben a budapesti egyetemre tette át, ezért Solymossy Sándor Cs. Sebestyén Károlyt a tárgyi néprajz, Bálint Sándort pedig a szellemi néprajz tárgyköréből magántanárrá habilitálta.

Bálint Sándor 1931–1945 között a szegedi katolikus tanítóképzőben tanított. Nagyhatású pedagógus volt. Tanítványai máig a legnagyobb szeretettel, tisztelettel és elismeréssel szólnak róla. Györffy István halála után folklórt adott elő a budapesti egyetemen. Nyilvános rendes egyetemi tanárrá 1947-ben nevezték ki a szegedi Néprajzi Tanszékre. 1945–1948 között a politikai életbe is bekapcsolódott, a Demokrata Néppártnak volt országgyűlési képviselője. Ennek visszahatását egész későbbi életében szenvedte. A Néprajzi Intézetet ezalatt Hermann Egyed, a neves premontrei egyháztörténész igazgatta. 1951–1956 között eltöltötték a tanítástól, s fizetése meghagyásával az Egyetemi Könyvtárba osztották be munkára. 1957 januárjától vett ismét részt az egyetemi oktatásban. Hosszú rendőrségi megfigyelés után koholt vádak alapján azonban felfüggesztett börtönbüntetésre ítélték s 1965-ben kényszernyugdíjazták.

Kahler Frigyes kiadta rendőrségi megfigyelésének III/III-as aktáit, Velcsov Márton pedig összegyűjtötte perének iratanyagát. Szomorúan tanulságos olvasmányok.

Bálint Sándor 1980. május 10-én autóbaleset következtében Budapesten hunyt el.

Munkássága

Bálint Sándor nagyműveltségű, nyelveket tudó, építészetben, irodalomtörténetben, zenetörténetben, történelemben, földrajzban, egyháztörténetben, liturgiátörténetben, néprajzban és folklorisztikában járatos pedagógus volt. E tárgyakat komplex szemlélettel – Ő úgy fogalmazott „honismereti szemlélettel” – oktatta mind a főiskolán, mind az egyetemen. Hasonló szemlélettel írta meg elemi iskolai földrajz tankönyveit is. Elsők között írt átfogó elemzést már 1927-ben az erdélyi magyar irodalomról. Nem hiányzott műveltségéből a zene, a zenei irodalom, a zenetörténet ismerete sem. Magát elsősorban pedagógusnak tartotta. S nemcsak tanított a tanórákon vagy tankönyvein keresztül, hanem élete példájával is nevelt. Mindenkít megfogott nagy műveltsége, mély vallásossága és tiszta embersége. Munkássága a magyar örökség része.

Szakmai életfilozófiája abban fogalmazható meg, hogy a paraszti műveltséget a nemzeti kultúra részévé tegye, hasonlóan Bartók Béla munkásságához. Szemléletének megerősödéséhez Bartók egyik szegedi koncertje is hozzájárult.

Munkássága elsősorban Szegedhez és a Dél-Alföldhöz kötötte, annak történetét és kultúráját mindig belső összefüggéseiben szemlélte. Szeged múltja, kultúrája, népelete iránti érdeklődését Bálint Sándor „apai örökségnek” mondja. A Szülőváros történetének, művelődésének, népeletének s a szegedi kirajzások életének kutatása munkásságának egyik nagy területe. Ezt a nagytájt: a temesközi, a homokhátsági szegedi kirajzásokat vizsgálta, s adatait magyar, Kárpát-medencei és európai összefüggésekbe helyezte. Bálint Sándor kutatásai mind földrajzi, mind tematikus, mind pedig szemléleti és módszertani tekintetben jelentősek, s eredményként Szeged és a szegedi nagytáj paraszti múltja és kultúrája tekintetében egyik legjobban ismert tájegységünké vált, szaktudományunkat pedig önfejlődésében tovább vitte. Bálint Sándor nemcsak egy társadalmi réteg, a parasztság műveltségét kutatta. Ő a kultúrát egységben, társadalmi, történeti és európai összefüggéseiben látta, tudományközi szemlélettel vizsgálta és értelmezte. Ebben máig példamutató számunkra.

Szegedről és környékéről szóló kutatásainak summázata a Móra Ferenc Múzeum Évkönyvében *A szegedi nemzet* címmel megjelent három vaskos, valamint egy negyedik, a mutatókat tartalmazó kötete. Az egyéniségkutató iskola módszerét követve kötetbe gyűjtötte *Tombác János meséit*. Az elődökhöz képest megújult szemléletű és módszertanilag is kifinomultabb folytatásnak számít Bálint Sándor népballada és monda iránti érdeklődése, történeti hagyomány-gyűjtése. Nem kis büszkeséggel említi meg, hogy a szegedi nagytáj Erdély és Moldva mellett a legjelentősebb balladaőrző tájunk. Ebben Kálmány úttörő munkássága mellett neki is nagy része volt. Nagy és mély vallási műveltsége, sokirányú érdeklődése segítette pl. a legszebb legendaballadánk, a Júlia szép leány értelmezésében. Meggyőzően mutatta ki benne a középkori látomások, a Bárányszimbolika világát, a halálról alkotott korabeli nézete-
ket.

Bálint Sándor a mindennapok keresztény vallásosságának kutatását tartotta fontosnak, s nemcsak magyar, hanem európai összefüggéseket feltáró értelmezésüket. A népi vallásosság kutatásának egyik úttörője volt Magyarországon. E tárgykörnek európai összehasonlításban is egyik legkiválóbb kutatója, szakértője lett. Nagy kára a magyar tudományosságnak, hogy a népi vallásossággal foglalkozó munkái csak magyarul jelentek meg, egyetemi és akadémiai intézményi támogatás nélkül készültek, s láttak napvilágot, így azokat a világ nem ismerheti. A Tudományos Akadémiának fontos kötelessége volna napjainkban, hogy ezeket idegen nyelven a világ elé tárja.

Bálint Sándor még láthatta, élhette, tapasztalhatta az Alsóváros paraszti közösségében egy gyökereiben a XVII–XVIII. századra visszanyúló, sajátos törvényű, önálló és önellátó, templomon kívüli vallásgyakorlás utolsó lobbanását. Fontos szerepe volt ebben a közösségi vallásgyakorlásnak, a búcsújárásnak, a szóbeliségnek, egy másfajta, egy – sokáig középkoriasnak nevezett, de igényként ma ismét visszatérő – egységes világlátásnak. Ennek vezetői a „szentemberek”, laikus énekvezetők, énekszerzők, előimádkozók, társulati szervezők voltak.

A vallásos népelet tanulmányozása számos új felismerésre vezette Bálint Sándort, amellyel nemcsak a magyar, hanem az európai tudományosságban is a korszerű gondolkodásra mutatott példát. Ilyen volt a néprajztudomány egyik legvitatottabb elméleti kiinduló kérdése, a nép fogalmának meghatározása. A népen Bálint Sándor már az 1930–1940-es években sem csak a parasztságot értette, hanem tágabban definiálta, s minden társadalmi réteget és csoportot ide sorolt, amennyiben azok egy közösségi jellegű kultúrával rendelkeztek. S bár Bálint Sándor mindvégig hangsúlyozta a „népi kultúra”, a „népi vallásosság” közösségi jellegét, éppen ő volt az, aki e vallásosság egyéni ihletéseit, e vallásosság szervező egyéniségeit, a „szentembereket” elsőként vizsgálta, sajátos világukat és személyiségüket bemutatta. Az *Egy magyar szentember, Orosz István önéletrajza* című könyve nemcsak a vallási néprajzban számít úttörőnek és alapvetőnek, hanem pl. az élettörténetek, életrajzok kutatásában is fontos. Nagy történeti távlatú bevezető írásában mutatja meg e vallásos embertípus középkori, s a korai újkori licenciátusi hagyományig visszanyúló gyökereit.

Neki köszönhetjük az első, imádságokat elemző szaktanulmányt is még 1937-ből. A népi vallásosság paraliturgikus világának, a szenttiszteletnek, a búcsújárásnak vizsgálatával Bálint Sándor kitágította a kutatás tematikai határait. Módszertanilag is példát adva a tudományközi megközelítésre, az élet és a kultúra holisztikus szemléletére, s megértő elemzésére. A több kiadást is megért nagy összefoglalója, talán élete fő műve, a *Karácsony, Húsvét, Pünkösöd* és az *Ünnepi kalendárium* (újabbán csak *Ünnepi kalendárium* címmel) nemcsak a magyarországi könyvtárak egyik legkeresettebb könyve, hanem fontos oktatási kézikönyv, segédkönyv is. Felvonultatása Bálint Sándor hatalmas néprajzi, folklorisztikai, művelődéstörténeti, egyháztörténeti, irodalomtörténeti, teológiai, liturgiátörténeti, zenetörténeti és nyelvészeti ismereteinek. S mindezt közép-európai összefüggésekben, a román, a szerb, a szlovén, a szlovák, a cseh és az osztrák anyag ismeretében. Az összefoglaló munka éppen summázó, áttekinthető jellegénél fogva alkalmas arra, hogy kijelölje a további kutatások útját, az elvégzendő feladatok körét. Ezzel összefüggésben egyik korai munkájára, a *Népünk ünnepeire* (1938) szeretnék még röviden utalni. Ennek első nagyobb fejezete szinte máig folytatás és folytató nélkül áll, ahogy a vallásos közösséget, a kultuszt, a megszentelt időt és a teret bemutatja. Szemléletét itt fenomenológiainak is nevezhetnénk, (Ezen a szemléleten alapszik a szegedi Néprajzi Tanszéken 1999-től elindított, s Bálint Sándor törekvéseit talán legközvetlenebbül folytató *vallási néprajzi specializáció* oktatási rendje.)

1974-ben 70. születésnapjára Péter László professzor összeállította művei bibliográfiáját, amit később ő és Gyuris György teljessé tett. A hatalmas életműből még három munkára, az azokból kibontakozó tudományos szemléletre és módszerre kívánok röviden utalni: a *Szeged városa* (1959), a *Szeged reneszánsz kori műveltsége* (1975), végül pedig a *Szeged–Alsóváros–Templom és társadalom* (1981) című könyv kapcsán.

A *Szeged városa* Szeged ezeréves művelődéstörténeti vázlata, leírása – ma talán úgy mondanánk – erős antropológiai szemlélettel. A szerző mindent tud erről a magyar városról. *Szeged reneszánsz kori műveltsége* a Bálint Sándor-i életmű méltatásakor általában háttérbe szorult. Bálint Sándor sem ebben a munkában, sem másutt nem írt elméleti és módszertani bevezetőket, szemléletét magából a műből az olvasónak kell kibontania. E könyv nagy tanulságra példál, ahogyan megrajzolta a XV–XVI. századi Szeged gazdaságtörténeti és társadalomtörténeti képét, ennek kulturális vetületét, s amelynek tükrében szemléletesen ábrázolta a helyi kolostori műveltséget, a külföldön tanuló szegedi diákok révén meghonosodó egyetemi és literátus műveltséget, majd pedig a reformáció, a hódoltság és a hatására bekövetkező szegedi diaszpórák szerepét. Az elhíresedett szegedi boszorkányperekre utalva nemcsak folklorisztikai jelentőségüket emeli ki, hanem észreveszi, hogy társadalmi és magánéleti konfliktusok kifejezői és levezetői. Elsőnek elemezte, mégha válogatva is a nándorfehérvári diadal után meghalt Kapisztrán Szent János újlaki (ma Ilok, Horvátország) sírjánál lejegyzett mirákulum-történetek szegedi vonatkozásait. S mindezt lenyűgözően hatalmas szakirodalmi háttérismerettel végzi. Ezt az interdiszciplináris, egyes tudományterületek határait átszelő, holisztikus szemléletet tartom én nagyon modernnek, példamutatónak és követendőnek. Ugyanez mondható el a *Szeged–Alsóváros* című könyvről is, amely első kegyhely-monográfiánk is tekinthető. A városrész történetét és életének mindennapjait, vallásos kultúráját a ferences kolostorral és templommal való szoros összefüggésben, s nagy távlatban elemzi.

A Szegedi Tudományegyetem Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszéke

A néprajz első magyarországi tanszékét a szegedi egyetemen állították fel 1929-ben. Megalakítása összefüggött a klebelsbergi oktatáspolitikával, s azzal a korabeli szemlélettel, amely a néprajzot elsősorban magyarságtudományi és önismereti diszciplinának tartotta. Az európai etnológiában is előtérbe kerültek az önálló, belső és az etnikus fejlődés problémái az evolucionista nézetekkel szemben. A románok megszállta Kolozsvárról 1921-ben Szegedre telepedő Ferenc József Tudományegyetemen oktatott a kutatásaival, szervező munkájával, kiadványaival és folyóirat-szervezésével a magyar néprajz intézményesülésében is fontos szerepet játszó, akkor már idős Hermann Antal, aki ugyan halála évében (1926) egyetemi tanári kinevezést is kapott, de tanszékét nem szerveztek neki. Néprajzi tematikájú előadásokat tartott Banner János a régészet, Cholnoky Jenő a földrajz és Schmidt Henrik a germanisztika professzora. A néprajz és folklorisztika mint tudomány azonban már sokkal régebben jelen volt Szeged életében és tudománytörténetében, elsősorban a piarista gimnázium révén. Bálint Sándor volt az, aki a XVIII. századtól a XX. századig ívelő folyamatot egybekapcsolódó folytonosságában bemutatta. Legfontosabb képviselői Dugonics András (1740–1816), Csaplár Benedek (1821–1906), Kálmány Lajos (1852–1919), a bunyevác Antunovich Iván (1815–1888), Pintér Sándor (1841–1915), a zsidó Löw Immánuel (1854–1944) voltak. Az ő munkásságukat vitte tovább maga Bálint Sándor is, s folytatták többen a XX. században.

Az újonnan létrehozott tanszék első professzora 1934-ig a neves folklorista, Solymossy Sándor akadémikus, a néprajz vezető folyóiratának, az *Ethnographiának* szerkesztője 1929. szeptember 1-jével kapott kinevezést a tanszék megszervezésére, vezetésére és az oktatás elindítására. Solymossy Sándor nyugalomba vonulása után a professzorátust 1934-ben átették a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemre, ahol a néprajz tanszéke máig működik. A szakot Szegeden Cs. Sebestyén Károly és Bálint Sándor egyetemi magántanárok vitték tovább. Itt tanult illetve nyert egyetemi magántanári képesítést az 1940-es évek elején szaktudományunk számos jelentős XX. századi képviselője: Ortutay Gyula, Katona Imre, Márkus Mihály, Fél Edit, valamint Tálasi István, Gunda Béla, Pável Ágoston, Tóth János. Ennek tudományos és tudáspolitikai háttérét még nem vizsgálta és nem értelmezte a szakkutatás. Néprajzi órákat hallgatott József Attila is.

Bálint Sándor 1947-ben kapott tanszékvezetői megbízást és nyilvános, rendes egyetemi tanári kinevezést. Őt a Tanszék élén 1971–1989 között Ferenczi Imre (1931–1989) a történeti mondák és a dramatikus játékok kiváló kutatója – a köztes években a sikertelen tanszékvezetői és docensi pályázat miatt Nyíri Antal nyelvészprofesszor volt megbízott tanszékvezető –, majd 1989–1991 között ugyancsak megbízott tanszékvezetőként Bellon Tibor (1941–2002), nemrég elhunyt kedves kollegánk követte. A néprajz oktatását az egyetem Bölcsészkarja 1991-től átszervezte és megerősítette. A kedvező körülményeket az akkor zajló politikai változások teremtették meg, amelyek a fejlesztést is sürgetővé tették. Ebben jelentős szerepe volt Juhász Antalnak (tanszékvezető 1992–1998), Bellon Tibornak (tanszékvezető 1998–2002), e sorok írójának (tanszékvezető 2002-), s mellettük a fiatal, részben már Szegeden végzett néprajzos nemzedék tagjainak: M Szabó Magdolna, Pusztai Bertalan, Simon András, Mód László, Vass Erika, valamint neves állandó vendégtanárainknak: Katona Imre, Bárh János, Felföldi László, Grynaeus Tamás, Jung Károly. A Tanszék fejlesztése máig folytatódik.

Diplomát nyújtó néprajz szakos bölcsész képzés 1992-től kezdve folyik Tanszékünkön. Ez 1998-tól kezdve kiegészült a Bálint Sándori hagyományokat folytató vallási néprajzi speciális képzéssel, amely Tanszékünk sajátossága a hazai néprajzi/antropológiai oktatási kínálatban. Most folyik a kulturális antropológiai speciális képzés, a néprajztanár képzés és több más specializáció (muzeológia, táncantropológia) kereteinek kialakítása és bevezetése. 2003 nyaráról a tanszék neve is kifejezi az oktatás és a kutatás tematikai bővülését.

Tanszékünknek Európa és a világ számos egyetemi néprajzi/antropológiai tanszékével van kapcsolata. 1995 óta a páratlan években megrendezzük a *Seminarium Ethnologicum Szegediense* (SemEthnoSz) nemzetközi diákszeminariumát, amelyre a környező és távolabbi európai országokból hív meg diákokat és tanárokat. Az elméleti felkészülést közös terepkutatás és annak kiértékelése követi. Diákok és oktatók érkeznek Göttingen (Németország), Graz (Ausztria), Pozsony (Szlovákia), Krakó és Lodz (Lengyelország), Prága és Brno (Csehország)

szág), Zágráb (Horvátország), Kolozsvár (Románia), Edinburgh (Skócia) és Turku (Finnország) egyetemeiről. A kutatási eredmények kétnyelvű kötetekben látnak napvilágot.

A testvéregyetemi kapcsolatok keretében lehetőség van Brno (Csehország), Lodz (Lengyelország), Göttingen (Németország) egyetemeit látogatni. Az Erasmus program keretében Tanszékünk diákcserét bonyolít le a turkui finn és svéd egyetem néprajzi tanszékeivel (Finnország), Freiburg, Göttingen és Berlin (Humboldt) egyetemi néprajzi tanszékeivel. A Közép-Európai Egyetemi Csereprogram (CEEPUS) keretében mód van tanulmányokat folytatni Prága, Brno, Krakkó, Pozsony, Ljubljana, Zágráb, Bukarest, Kolozsvár, Bukarest, Szófia, Graz egyetemein.

Tanszékünk oktatói a hallgatók bevonásával rendszeres terepkutatásokat végeznek, gyakran nemzetközi együttműködés keretében. Az elmúlt években vizsgáltuk az ártéri gazdálkodást a Felső-Tisza vidékén, a fogadalmi képadományozás szokását valamint a vallás és identitás kapcsolatát a romániai Bánságban (ezt a finnországi Jyväskylä-i Egyetem Néprajzi Tanszékeivel közösen), valamint a szerb Bánság és a Duna-Tisza-közének migrációs folyamatait.

Tanszékünk oktatói tagjai és vezetői több hazai és nemzetközi néprajzi, akadémiai szervezetnek (Magyar Néprajzi Társaság, Magyar Tudományos Akadémia, Szent István Akadémia, Nemzetközi Magyarágtudományi Társaság, Österreichische Gesellschaft für Volkskunde, Folklore Fellows Association, Finn Irodalmi Társaság, Société Internationale d'Ethnologie et de Folklore, hazai és külföldi folyóiratok szerkesztőiségei), amelyek szintén rendeznek konferenciákat Szegeden. Jelentős kiadói tevékenységünk is. A *Táj és népi kultúra* (szerkeszti Juhász Antal) sorozatban dél-alföldi kutatásokat, a *Devotio Hungarorum* (szerkeszti Barna Gábor) kiadványsorozatban a vallásos élet forrásait, a Szegedi Vallási Néprajzi Könyvtár (szerkeszti Barna Gábor) sorozatban pedig monográfiákat, konferencia-köteteket jelentetünk meg. Magyar, kétnyelvű (magyar-angol, magyar-német) valamint angol és német nyelvű tanszéki kiadványaink révén bekapcsolódunk a hazai és a nemzetközi tudományos életbe.

Előzetes a kettős jubileum eseményeiről

A két jubileum éppen Bálint Sándor élete és munkássága révén szorosan összekapcsolódik. Emlékezik a szülőváros, emlékeznek Bálint Sándor volt munkahelyei, a tanítóképző és a tanárképző jogutódai, s természetesen a Szegedi Tudományegyetem Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszéke, az egész egyetem, s ezen a fonálon a néprajztudomány, s legrégebb intézménye, a Magyar Néprajzi Társaság, valamint az egész magyar tudományosság, a Nemzetközi Magyarágtudományi Társaság, a Magyar Tudományos Akadémia és az egész ország. Emlékeznek a keresztény egyházak, amelyeknek vallásos népeletét kutatta, különösen is a Római Katolikus Egyház, amelynek Bálint Sándor hitvalló fia volt. Szeged nagy fiának születési centenáriuma tehát – összefonódva az általa művelt szaktudomány egyik fontos évfordulójával – az egész országot megmozgató esemény lehet. Tudok előkészületekről Veszprémben, Budapesten, Pécsen, Szombathelyen és Kaposváron is. S talán a határon túli magyar néprajzi társaságok, tanszékek sem maradnak ki. A szegedi rendezvényekre eljönnek a néprajztudomány jeles európai képviselői, Szeged testvérvárosaiban működő egyetemek néprajzi tanszékeinek vezetői is. S talán megmozdul a Pálfy utca, és a szegedi Bálint Sándor utca lakossága is. Az emlékezésnek jelentőségét, ezeket a helyi és országos, bensőséges személyközi és tudományos, hazai és nemzetközi, világi és egyházi szintjeit szeretnénk kifejezésre juttatni a rendezvények fölötti felkért védnökséggel is, amelyben képviselheti magát az egyetem, a város, a régió, a tudományos, az egyházi és az állami élet.

A Bálint Sándor hagyatékát gondozó kuratórium 2003. május 10-i ülésén úgy határozott, hogy Szeged legnagyobb XX. századi fiának születési centenáriuma megünneplésére jubileumi évet javasol, amely 2004. augusztus 1-jén, Bálint Sándor születésnapján kezdődik, s 2005. május 10-én, halálának 25. évfordulóján ér véget. Ez lényegében tehát az egész 2004/2005-ös tanév, amely a Néprajzi Tanszék 75. alapítási jubileuma is egyúttal.

Konferenciák, tudományos kiadványok, Bálint Sándor és a Néprajzi Tanszék munkásságát és szellemiségét felidéző kiállítások és beszélgetések, emléktábla avatások, Bálint Sándor meglévő emlékhelyeinek, szobrainak, emléktábláinak, sírjának megkoszorúzása jelzi a megemlékezés formáit.

A megemlékezések elsősorban a Szegedi Tudományegyetemhez, Szeged városához, az Egyházmegyéhez, a Bálint Sándor által kutatott szegedi nagytájhoz kapcsolódnak, de ezen túlélve országos, sőt, nemzetközi jelentőségűek is. A kettős jubileumi év szegedi eseményeit tartalmazó tervezett program most csak néhány fontosabb eseményt tudunk kiemelni.

A legrangosabb, legnagyobb szabású rendezvényeket a Szegedi Tudományegyetem Néprajzi Tanszéke, mint Bálint Sándor professzor úr egykori munkahelye, valamint a Móra Ferenc Múzeum, mint Bálint Sándor hagyatékának őrzője bonyolítja le társrendezők (pl. Magyar Tudományos Akadémia, Magyar Néprajzi Társaság, Nemzetközi Magyarágtudományi Társaság) és támogatók segítségével. A jubileumi év nyitó, s egyik fontos eseménye a 2004. augusztus 1-jén a Móra Ferenc Múzeumban megnyíló, Bálint Sándor munkásságát és a múzeumban őrzött hagyatékát bemutató kiállítás lesz, amelyhez kapcsolódik Lantos Miklós fotóművésznek, Bálint Sándor hűséges munkatársának *Gyűjtőúton Bálint Sándorral* című fényképek-kiállítása. A születésnapon megkoszorúzzuk a szülőházán lévő emléktáblát.

2004. október 5-8. között nemzetközi tudományos konferencia emlékezik meg a kettős évfordulóról több szekcióban. A nyitó plenáris ülésen a Magyar Tudományos Akadémia, a Város, az Egyetem, az Egyház és szaktudományunk hazai és külföldi vezető képviselői méltatják Bálint Sándor életét és munkásságát, valamint megemlékeznek a néprajz első hazai egyetemi tanszékének megalapításáról. Itt mutatjuk be Bálint Sándor: *Karácsony, húsvét, pünkösöd* című németre fordított és jórészt Lantos Miklós fotóművész által illusztrált könyvét. Ennek jelentőségére, gazdag anyagára, összehasonlító történeti szemléletére fentebb már utaltam. *Táj és kultúra* címmel szervezett szekció (vezetője Juhász Antal) a Bálint Sándor-i örökségre építve tekinti át a régió-kutatás mai lehetőségeit és feladatait, történeti távlatokban és Szeged kultúra- és tájszervező szerepére koncentrálna. *Rítus és ünnep* címmel a 7. Szegedi Vallási Néprajzi konferenciát tartjuk meg (szervezője Barna Gábor). *A vallási néprajz – Egy tudományág múltja és jelene Európában* címmel megrendezendő angol nyelvű nemzetközi szimpózium, amely egyúttal a SIEF Vallási Néprajzi szekciójának rendkívüli ülése is, áttekinti a diszciplína európai helyzetét, amelyről egy angol nyelvű kézikönyvet jelentet meg addig. A Néprajzi Tanszék első professzora, Solymossy Sándor, valamint Bálint Sándor születési centenáriumára emléktáblát avatunk a Bölcsészkar épületének falán.

Az Egyetemi Könyvtárban, együttműködve a könyvtár dolgozóival, kiállítás készül Bálint Sándor életéről és munkásságáról, valamint a Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék történetéről. Könyvkiállításon szeretnénk bemutatni a néprajz szegedi műhelyéhez tartozó kutatók munkáit is.

Tanszékünk *Bálint Sándor-éremet* alapít legjobb szakdolgozatot író diákjai részére. Az elismerést első alkalommal a 2004/2005-ös tanév tanszéki diplomaosztó ünnepségén kívánjuk átadni. Ezt az ünnepséget összekötjük a Szegeden végzett néprajz szakos diákok találkozóival.

A jubileumi év minden hónapjában néprajzi filmvetítéseket szervezünk a Tanszékünk által készített munkákból, videó-felvételekből. Ugyancsak minden hónapra jut egy népdal- és/vagy néptáncest, amelyen néprajz szakos hallgatóink működnek közre.

2005 tavaszának fontos eseménye lesz a néprajz szakos hallgatók konferenciája, amely lehetőséget teremt nemcsak a jubileumok megünneplésére, hanem egy, a pályáját most kezdő fiatal nemzedék terveinek, szakmai jövőképekének megfogalmazására is. Az ünnepi események sora 2005. május 10-én, Bálint Sándor halálának 25. évfordulóján zárul.

A tervek tehát nemcsak Szegedre és nemcsak a néprajztudományra korlátozódnak. Szélesebb körű megemlékezéseket, az egész országot átfogó, helyi folyóiratokban és kiadványokban, felolvasó ülésekben megnyilvánuló ünnepségeket tervezünk, illetve ezek szervezéséről értesülünk. Jó volna, ha ez a cikk is segítene megtalálni Bálint Sándor egykori kutatótársait, segítőt, akik visszaemlékezéseiket leírva, a birtokukban lévő ismeretlen fényképeket közlésre átengedve gyarapítanák és finomítanák a már ismert Bálint Sándor-portrét. Abban is reménykedünk emellett, hogy a szegedi egyetem egykori, néprajzot is hallgató diákjai, akik közül többen szakdolgozataikat, doktori értekezéseiket is néprajz tárgyköréből írták, jelentkeznek a szegedi Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszéken (6722 Szeged, Egyetem u. 2., tel./fax: 62/54 42 16), hogy a jubileumi évtől kezdődően, a 2003-ban már nagy sikerrel megszervezett Szegedi Néprajzos (Öreg)Diákok Találkozóját minden évben és mind szélesebb részvételű körben meg szervezhessük.

Barna Gábor